

ACTIVE LEARNING TOOLS IN THE CURRENT EDUCATIONAL PARADIGM

INSTRUMENTE DE ÎNVĂȚARE ACTIVĂ ÎN PARADIGMA EDUCAȚIONALĂ ACTUALĂ

Anca Gorban-Cojocariu, PhD., teacher

Colegiul Național Mihai Eminescu, Suceava, România

ORCID ID 0009-0001-9573-997X

anka.gorbancojocariu@gmail.com

CZU: 373.026:82

DOI: 10.46727/c.15-11-2024.p193-201

Abstract The work theoretically demonstrates some concepts regarding the study of fiction style and presents a series of practical applications carried out in the classroom, in accordance with school programs in order to illustrate the theoretical notions addressed. The current educational context qualitatively evaluates the performances aiming at the acquisition of the capacities to apply the knowledge and skills assimilated in new situations. The fields considered in the work are language, understood as a communication tool, and literature, placed under the sign of an extensive vision. The examples were chosen through the prism of relevance, depending on the level of study, on the class having a medium degree of difficulty. The main function of teaching-learning the elements of stylistics and, in particular, those related to functional styles is that the teacher experiences methods and procedures, among the most diverse, to sensitize the student and open his taste for knowledge, thus realizing his pedagogical vocation. We demonstrated that the understanding of the mechanisms by which the fiction style works has positive and encouraging effects on the mental and intellectual development of the students, on the validity of the accumulated knowledge, as well as on the formation of some skills through the conscious drafting of literary, fictional text. I also highlighted the fact that in all his learning activity, the student's psyche must be stimulated to participate under the tension of a real intellectual effort, a willed integration in the act of learning, supported by a robust motivation, a creative engagement.

Keywords: education, performance, educational skills, didactic methods, efficiency.

Rezumat: Lucrarea fundamentează teoretic câteva concepte privind studiul stilului beletristic și prezintă o serie de aplicații practice efectuate la clasă, în conformitate cu programele școlare în vederea ilustrării noțiunilor teoretice abordate. Contextul educațional actual evaluează calitativ performanțele, urmărindu-se dobândirea capacității de a aplica în situații noi cunoștințele și competențele asimilate. Domeniile avute în vedere în lucrare sunt *limba*, înțeleasă ca instrument de comunicare și *literatura*, plasată sub semnul unei viziuni extensive. Exemplele au fost alese prin prisma relevanței, în funcție de nivelul de studiu, pe clase, având un grad mediu de dificultate. Funcția principală a predării-învățării elementelor de stilistică și, în special, a celor legate de stiluri funcționale este aceea ca profesorul să experimenteze metode și procedee dintre cele mai diverse, pentru a sensibiliza elevul și a-i deschide gustul pentru cunoaștere realizându-și astfel vocația sa pedagogică. Am demonstrat că înțelegerea mecanismelor după care funcționează stilul beletristic are efecte pozitive și încurajatoare asupra dezvoltării psihice și intelectuale a elevilor, asupra trăinicii cunoștințelor acumulate, precum și asupra formării unor abilități prin redactarea conștientă a textului beletristic. Am reliefat, de asemenea, că în întreaga sa activitate de învățare, psihicul elevului trebuie stimulat la o participare sub tensiunea unui efort intelectual real, o integrare voită în actul de învățare, susținută de o motivație robustă și o angajare creatoare.

Cuvinte cheie: educație, performanță, abilități educaționale, metode didactice, eficiență.

1. Metode și procedee didactice utilizate la disciplina limba și literatura română. Perspectiva generală asupra acestora

Metoda, mai mult decât oricare altă componentă a strategiei didactice, reprezintă factorul decisiv al unui demers educativ eficient. Disciplina limba și literatura română impune, parcă mai mult decât alte obiecte de studiu, punerea în practică a unor strategii moderne interactive, bazate pe metode variate de învățare. Aplicarea lor diferențiată conduce la rezultate diferite, la obținerea progresului și chiar a performanței școlare. Cu ajutorul metodelor, profesorul creează un mediu de învățare stimulat.

Atât la gimnaziu cât și la liceu există o paletă largă de metode care facilitează învățarea și dezvoltă gândirea critică și creativitatea.

Din experiența personală și cea dobândită la schimburile de bune practici, putem enumera o serie de metode extrem de eficiente la orele de limba și literatura română: brainstormingul, lectura în perechi, știu – vreau să știu – învăț, jurnalul cu dublă intrare,

cubul, ciorchinele, scrierea liberă, turul galeriei, eseul de 5 minute, capacul ideilor, trisco, pălăriile gânditoare, exercițiul, cadranele, explozia stelară, jurnalistul cameleon, lucrul cu manualul, dezbaterea, conversația, problematizarea, expunerea, scaunul autorului, studiul de caz, reuniunea Philips 6/6.

Reprezentate într-o diagramă Venn (Fig.1), aceste metode relevă utilizarea lor atât la liceu cât și la gimnaziu sau folosirea cu precădere la un anumit nivel de învățământ.

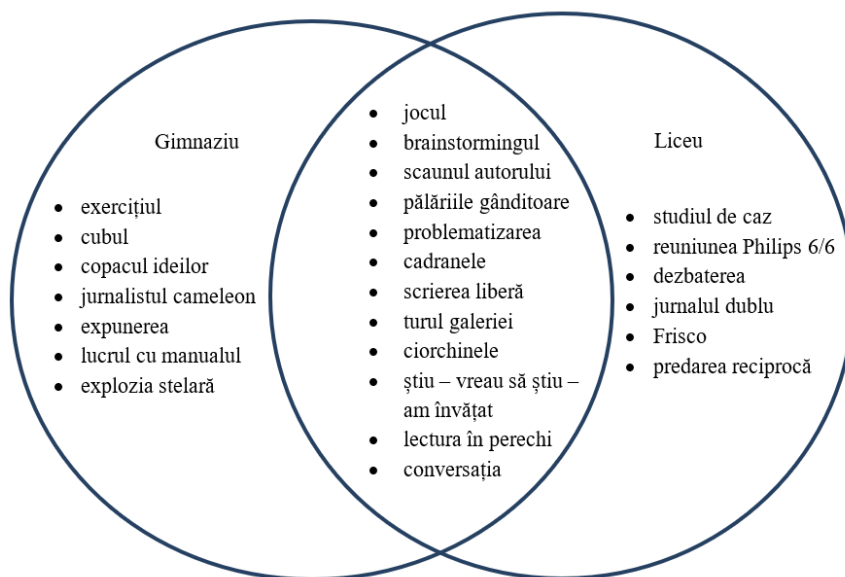

Fig. 1 Metode didactice

Vom selecta spre analiză câteva dintre aceste metode prin prisma relevanței la ambele niveluri de învățământ, gimnaziu și liceu.

2. Metode de receptare și studiere a stilului beletristic.

Aplicabilitatea la gimnaziu și liceu

În programa de gimnaziu, stilul beletristic se regăsește în conținuturile domeniului LECTURĂ și, parțial, în domeniul ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE. Domeniul REDACTARE este destinat textelor nonficționale, text de opinie, argumentativ, cronică de film în mare parte, însă în cadrul cercului literar, redactarea poate fi o activitate în cadrul căreia elevii scriu poezii sau chiar proză scurtă.

Domeniul de conținut LECTURĂ cuprinde texte epice, lirice și dramatice, „selectate cu preponderență din operele scriitorilor clasici ai literaturii române. Profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să sprijine formarea

competențelor specificate în programă. Textele selectate trebuie să respecte următoarele criterii: valoric, estetic, formativ și adecvarea la vârsta elevilor”. Domeniul ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE însumează texte din literatura universală care să fie reprezentative din perspectiva modelelor comportamentale și care să aducă în prim plan relații culturale constructive.

Se observă, așadar, un echilibru în ceea ce privește împărțirea conținuturilor în programa de gimnaziu: studiul limbii și al elementelor de comunicare ocupă două domenii de conținut, iar lectura, lucrul cu textul altele două, rămânând ca domeniul REDACTARE să sintetizeze cunoștințele din ambele sfere de studiu. Când spunem lectură e ca și cum am spune stil beletristic deoarece în programa de gimnaziu propunerile de lectură sunt predominant texte ficționale, literare, aparținând celor trei genuri.

Literatura în clasele V-VIII este „piatra de încercare” a profesorului, întrucât interesul pentru lectură al elevilor este în scădere, iar abilitățile de înțelegere și interpretare a textului se dobândesc destul de greu fără un exercițiu consistent de lectură. În liceu, elevii au deja gustul pentru literatură format sau, cel puțin, au capacitatea de înțelegere a textului mult mai exersată.

Noua programă recomandă texte adaptate nevoilor elevilor, selectate atât din opera marilor clasici, cât și din opera unor autori contemporani: Ioana Pârvulescu, J. K. Rowling, Matei Vișniec, Mircea Cărtărescu. Receptarea acestor texte necesită metode diverse și strategii de predare – învățare adecvate.

La liceu, programa școlară la disciplina limba și literatura română pentru liceu vizează trei competențe generale, dintre care două sunt realizabile prin studierea literaturii:

–Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare

–Argumentarea scrisă și orală a unor opinii în diverse situații de comunicare

Aceeași programă propune pentru domeniul Literatură trei module: 1. Ficțiunea literară, 2. Ficțiune și realitate și 3. Literatura și alte arte.

Structura modulară permite profesorilor alegerea unor soluții strategice și,

implicit, a unor metode de predare – învățare.

Practica la clasă a dovedit un mai mare grad de aplicabilitate a unora în raport cu celelalte. Dintre metodele extrem de folosite în receptarea stilului beletristic, a literaturii, mai exact, menționăm: studiul de caz, dezbateră, problematizarea, conversația, jocul didactic, scrierea liberă. Vom selecta din seria metodelor prezentate anterior pe cele care au o aplicabilitate dovedită în receptarea textului literar și în interpretarea acestuia la clasele de gimnaziu.

Cea mai utilizată metodă, tradițională de altfel, este metoda lucrului cu manualul. Manualele aprobate de Ministerul Educației pentru disciplina limba și literatura română sunt: Limba și literatura română, Editura: Booklet, Art Educațional, Intuitex, Sigma, Corint, Litera, Ars Libri, C. D. Press, Aramis, Paralela 45, Didactică și pedagogică.

Profesorul are libertatea de a alege unul dintre manualele alternative aprobate ceea ce permite adaptarea conținuturilor de realitățile clasei, ținând cont de diferențele de cultură, de ritmul de lucru al elevilor și, mai ales, de interesele lor, reflectate ulterior în alegerea unor filiere educaționale diferite.

Noile manuale exersează gândirea critică a elevilor și dezvoltă competențe reale atât de lectură cât și de comunicare, textele suport fiind simple instrumente de lucru, nicidecum reperele învățării „pe de rost”.

Manualele alternative atât la gimnaziu, cât și la liceu conțin sarcini de lucru activizante, care implică elevii în receptarea textului beletristic ca pe o realitate vie, asimilabilă propriului sistem valoric și social.

Spre exemplu, manualul Editurii Intuitex propune la clasa a VII-a la unitatea „Narativul literar” sarcini de lucru diversificate și activizante:

- Imaginează-ți că ești Florin. Continuă romanul în cel puțin 80 de cuvinte, cu o întâmplare care să dovedească faptul că Ana și-a schimbat comportamentul. (text suport – Mircea Cărtărescu „Florin scrie un roman”)

- Schițează un han, un oraș și un birou. Rescrie din textul citit indicii spațiali corespunzători întâmplărilor

- Realizează o bandă desenată în care să redai întâmplările la care a participat personajul preferat din textul citit.

Observăm că elevii sunt convertiți în „actori” îndemnați să își exprime propriile opinii și impresii de lectură, chiar să creeze pe baza textului.

Lucrul cu manualul alternativ presupune, după cum menționam anterior, însușirea unor abilități de lectură, esențiale în procesul de formare și de dezvoltare ulterioară.

Receptarea stilului beletristic în școală implică familiarizarea elevului cu cartea, nu manualul și, implicit, cu textul. Autorii noilor programe au inclus acest conținut *Cartea ca obiect cultural* în programa de clasa a V-a, astfel că elevii sunt familiarizați cu acest element constructiv – cartea cu ajutorul manualelor alternative.

De asemenea, lucrul cu elementele intra- și paratextuale ale manualului oferă elevului un aparat informativ cu ajutorul căruia întocmește fișele bibliografice.

Lucrul cu manualul familiarizează elevii cu formele de extragere și comentare a ideilor din cărți. După lectura expresivă, elevii notează sintetic ce au citit, dezvoltându-și astfel capacitatea de sinteză. Sarcini de lucru precum:

- Rezumă în 8-10 rânduri conținutul fragmentului propus spre interpretare.
- Formulează concis ideile esențiale din textul de mai sus.
- Realizează planul simplu de idei al textului,
- facilitează elevilor dezvoltarea exprimării concise, sistematice.
- Tot lucrul cu manualul formează elevilor deprinderea exprimării creatoare a ideilor.
- Exercițiile de redactare, de la forme simple până la cele complexe, valorifică potențialul creativ al elevilor și le formează acestora deprinderea de a valorifica personal ideile textului:
- Redactează un text de 10-12 rânduri în care să reproduci dialogul dintre cei doi protagoniști ai fragmentului din textul „Florin scrie un roman” într-un limbaj arhaic.
- Redactează un text de 150-200 de cuvinte în care să demonstrezi apartenența la genul liric a unui text studiat.

Metoda lucrului cu manualul ajută elevul să-și creeze deprinderea de a se orienta într-un fragment de text sau într-un text citit, de a-l analiza și interpreta, de a-i structura conținutul.

În clasa a V-a, manualul nu mai este principala resursă de cunoștințe, dar este o resursă strategică deloc neglijabilă.

Metoda este introdusă treptat de către profesor. De exemplu, înainte de predarea textului ficțional, elevii pot citi din manual, sub îndrumarea profesorului, mai multe tipuri de texte spre a ilustra opoziția ficțional – nonficțional.

Pe parcursul anilor de gimnaziu, lucrul cu manualul trece de la funcția de informare la aceea de culturalizare prin autoinstruire. Elevul învață să convertească manualul în instrument care facilitează documentarea și, ulterior, exersarea unor competențe (de exprimare, de comunicare scrisă, de receptare orală și scrisă).

Pedagogii (S. Cristea și G. Vâideanu) asociază manualului și alte instrumente care facilitează învățarea, toate, însă, sub „pălăria” atotcuprinzătoare a acestei metode. Lucrul cu alte cărți/culegeri, caiete de lucru, volume de cărți etc. are, în linii mari, aceleași funcții în calitatea sa de act didactic necesar unui demers paideic.

Spre exemplu, utilizarea variantei aplicative a manualului, caietul de lucru este extrem de eficientă la gimnaziu. Majoritatea manualelor aprobate propun și un caiet de lucru cu exerciții.

La clasa a V-a, manualul editurii Art Educațional întregeste oferta didactică propunând elevilor un caiet de lucru complex, bine organizat, cu exerciții variate. Acest auxiliar s-a dovedit un instrument util în construirea unei strategii didactice. Propunem spre exemplificare în acest sens un proiect didactic în scenariul căruia există trimiteri către exerciții din manual și caiet de lucru.

Așadar, indiferent de varianta sa, jocul didactic este una dintre cele mai exploatate metode învățământ, cu atât mai mult cu cât manualele școlare o recomandă în cadrul majorității unităților de învățare.

3. Concluzii

Concluziile acestei lucrări referitoare la aplicabilitatea unor metode la disciplina limba și literatura română, domeniul literatură pentru clasele de gimnaziu și liceu concretizează următoarele idei:

- atât metodele moderne, cât și cele tradiționale și-au dovedit eficiența, în funcție de contextualizarea demersului educativ;

- metoda este aplicabilă în funcție de obiective și de particularitățile grupului de elevi;
- metodele clasice, precum cea a lucrului cu manualul, pot fi modernizate și implicit, eficientizate;
- cea mai bună strategie este aceea de îmbinare echilibrată a metodelor având drept direcții prioritare învățarea activă, de lungă durată și dezvoltarea competențelor specifice la elevii de gimnaziu;
- metodologia didactică actuală este dirijată către implicarea conștientă și activă a elevilor în procesul propriei formări;
- prin alegerea metodei se urmărește dezvoltarea gândirii critice, a colaborării și a creativității;
- caracterul formativ al metodelor este o condiție necesară formării personalității elevilor, dezvoltării personale a acestuia și nu în ultimul rând, a unui învățământ de calitate.

Concluziile acestei lucrări aduc în prim-plan multitudinea metodelor didactice utilizate la lecțiile de literatură la gimnaziu și la liceu. Întregul proces de construire a învățării este marcat de metoda aleasă de profesor și de modul în care o aplică.

Noua paradigmă educațională reclamă nu doar alegerea unei metode sau alta, ci mai degrabă o atitudine pedagogică specifică care să implice inventarierea particularităților elevilor și respectarea acestora în proiectarea strategică. Experiența educațională asimilată în practica dezvoltării de competențe a relevat faptul că metodele didactice reprezintă condițiile prealabile ale unui învățământ de calitate. Învățarea individuală sau prin colaborare, învățarea prin problematizare sau descoperire, învățarea prin joc de rol sau studiu de caz constituie metode și chiar principii didactice pe care profesorul le exploatează în scopul medierii unei interacțiuni cognitive și afective între subiectul cunoașterii (elevul) și obiectul cunoașterii (literatura). Toate metodele prezentate cultivă armonia socială și șansele egale încurajând participarea elevilor la procesul instructiv-educativ și după terminarea orelor la școală. Educația devine astfel o realitate doar în condițiile angajării intelectuale a elevului în demersul didactic. Imperativul calității în educație obligă profesorul la o reconfigurare a procesului

instructiv – educativ astfel încât strategiile să fie centrate pe elev, iar metodele să fie activizante.

Demersul didactic vizează activități complexe, integratoare, interactive. Toate acestea se realizează cu ajutorul unor resurse adecvate: mijloace și metode optime. Inclusiv învățarea învățării, acest deziderat al educației postmoderniste implică interactivitate, colaborare și creativitate în derularea activităților. Metoda constituie, în acest caz, instrumentul eficientizării.

Eficiența metodei didactice este ilustrată atâta timp cât are rol formativ și calități modelatoare, profesorul reușind să-i determine pe elevi să găsească ei înșiși drumul de urmat în scopul clădirii propriei cunoașteri. Metodologia interactivă are acest rol formativ dar necesită un cadru de aplicare adecvat. Așadar, profesorul și instituțiile de învățământ, tributare schimbărilor în educație, concretizează resursele metodologice în instrumente didactice eficiente, stimulative și creative.

Bibliografie

2. Cerghit, Ioan, *Metode de învățământ*, Ed. Polirom, 2006
3. Cristea, Sorin, *Dicționar de termeni pedagogici*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1998
4. Văideanu, George, Todoran, Dimitrie, *Fundamenta paedagogiae*, (volumele I și II) București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1970
5. <https://www.edu.ro/etichete/programe-scolare-gimnaziu>
6. www.anpro.ro
7. www.ebacalaureat.ro
8. www.programe.ise.ro